

CONTEMPLARE ET CONTEMPLATA ALIIS TRADERE CZYLI DUCHOWOŚĆ DOMINIKAŃSKA

Główny dział prezentowanego numeru „Karto-Teki Gdańskiej” ma charakter monograficzny i stanowi pokłosie cyklu wykładowego *Filozofia i mistyka dominikańska wobec wyzwań współczesności*, który został przygotowany przez Pomorskie Towarzystwo Filozoficzno-Teologiczne oraz Klasztor Ojców Dominikanów w Gdańsku, przy wsparciu finansowym Miasta Gdańska. W ramach cyklu wysłuchaliśmy kolejno następujących prelegentów: o. Piotra Freya OP, o. dra Hieronima Kaczmarka OP, o. dra Grzegorza Chrzanowskiego OP, o. dra Michała Mrozka OP, o. prof. Tomasza Gałuszki OP oraz prof. Piotra Sikory. Dwa pierwsze wykłady wygłoszone zostały w październiku 2020 roku w dominikańskim domu duszpasterskim, kolejne spotkania z prelegentami odbyły się w listopadzie i grudniu, ale już za pośrednictwem platformy internetowej, ze względu na obostrzenia sanitarne wprowadzone w związku z pandemią¹.

Zarówno tytuły wystąpień, jak i tekstów, przygotowanych do niniejszego numeru pisma, wskazują za każdym razem na jakąś

jedną ważną postać dominikanina bądź dominikanki (w tym przypadku tercjarki – św. Katarzyny Sieneńskiej), której filozofia, teologia bądź mistyka współtworzą niezwykle bogactwo duchowości dominikańskiej. Każda z tych osób: wolna, odważna, kochająca Prawdę, właśnie we wspólnocie św. Dominika odnalazła swoją niepowtarzalną drogę poznania i miłości Boga, samego siebie oraz bliźniego.

Filary duchowości dominikańskiej stanowią: życie wspólne, modlitwa, studium i głoszenie. Słynna dewiza Zakonu Braci Kaznodziejów *Contemplare et contemplata aliis tradere*, której autorem jest św. Tomasz z Akwinu, dobrze oddaje charakter tego powołania, które wyrasta z pragnienia uwielbienia Boga oraz ze współczucia i troski o zbawienie każdego człowieka. Ojciec Timothy Radcliffe OP zwraca uwagę, że

Felicísimo Martínez opisał niegdyś duchowość dominikańską jako mającą „otwarte oczy”, zaś podczas Kapituły Generalnej w Caleruega Chris McVey skomentował to tak: „Dominika wzruszyli do łez i sprowokowali do działania głodujący w Palencji, właściciel gospody w Tuluzie i będące

¹ Nagrania wszystkich wystąpień dostępne są na stronach: <https://www.ptft.pl/> oraz <https://pl-pl.facebook.com/PomorskieTowarzystwoFilozoficznoTeologiczne/>.

w ciężkim położeniu kobiety z Fanjeaux. Te przypadki nie wystarczają jednak, by wyjaśnić jego łązy. Ich przyczyną była duchowość otwartych oczu, która zauważy wszystko. Prawda jest mottem Zakonu – ma być jednak nie tyle jego obroną (jak powszechnie się uważa), ile sposobem postrzegania. Trzymanie oczu szeroko otwartych, tak by nic nie uszło naszej uwagi, może wyostrzyć wzrok. Nasze studia powinny być nauką autentyczności, która otwiera oczy. Święty Paweł mówi: »Zauważcie to, co jest zresztą oczywiste!« (2 Kor 10, 7)².

Droga mistyczna, droga kontemplacji zawsze winna łączyć się z wrażliwością i otwartością na bliźnich³. Mistyka dominikańska to właśnie „mistyka otwartych oczu”⁴, która owocować ma głoszeniem Słowa, apostołstwem. To zarazem „mistyka codzienności”⁵, „mistyka uśmiechu”, o czym przekonuje nas tekst o. Grzegorza Chrzanowskiego, poświęcony o. Joachimowi Badeniemu. To mistyka zachwytu nad pięknem rzeczywistości stworzonej, zanurzonej w Bogu. To również mistyka, która nie szuka Boga w „czymś specjalnym”, ale – jak pisze Piotr Sikora w swej refleksji o Mistrzu Eckharcie – odnajduje i przyjmuje najwyższą Prawdę w życiu codziennym, w uważnym byciu „teraz”.

Z *contemplatio* wynika *actio*, konkretne akty miłości, szczególnie nakierowane na ubogich i cierpiących, a także troska o Kościół, co – jak pisze o. Hieronim Kaczmarek – znalazło swój wyraz w życiu św. Katarzyny ze Sieny. Z troski o zbawienie tych, którym głosi się Słowo, wyrasta także studium. Co ciekawe, św. Albert Wielki, o którym pisze o. Piotr Frey, oraz św. Tomasz z Akwinu, któremu swoje teksty poświęcili o. Michał Mrozek i o. Tomasz Gałuszka, określane są niekiedy jako „mistycy w kampusie”. Obaj dowartościowują *ratio*, pokazując jednocześnie, że studia nie są wyłącznie pracą umysłu, ale prowadzą do przemiany serca. *Fides* i *ratio* nie wykluczają się, nie negują wzajemnie, ale zmierzają w tę samą stronę, a dociekania rozumu mogą stać się drogą poszukiwania, odkrywania i zgłębiania *Veritas*, Prawdy Bożej⁶. Dominikanie pojmują studium jako „szkołę duchowości”⁷, przygotowującą do kaznodziejstwa. Samo głoszenie zaś, które również określa się jako „czynność duchową, a nawet kontemplacyjną”⁸, nie może nie łączyć się z gotowością wysłuchania tych, którym niesie się Słowo, ze zdolnością do wrażliwego, miłującego bycia z tymi, którym głosi się Chrystusa, do służenia bliźnim. Głoszenie prawdy, by nie stało się ono propagandą, łączyć się winno z miłością, otwartą na dialog ze światem, wolny od lęku i uprzedzeń. Kaznodziejstwo

² T. Radcliffe OP, *Studium i głoszenie Dobrej Nowiny. 21 listopada 1995*, tłum. NN, w: *Wysławiać, błogosławić, głosić: słowa łaski i prawdy. Zbiór ważniejszych listów i konferencji generalów Zakonu Kaznodziejskiego z lat 1962-2001*: Anicento Fernández, Vincent de Couesnongle, Damian Byrne, Timothy Radcliffe; z przedmową Carlosa Azpíroza Costy, generała Zakonu Kaznodziejskiego w latach 2001–2010, red. M. Pabich, J. Kaczmarek, Poznań 2018, s. 384.

³ Zob. P. Murray OP, *Młode wino duchowości dominikańskiej*, tłum. S. Pelechata OP, Poznań 2007.

⁴ J. B. Metz, *Teologia wobec cierpienia*, tłum. J. Zychowicz, Kraków 2008. Johann Baptist Metz mówiąc w swojej książce o „mistyce otwartych oczu”, wzywa do wrażliwości na cierpienie bliźniego, do mistyki *compassio* (współcierpienia).

⁵ Zob. J. Badeni OP, *Mistyka codzienności*, Poznań 2018.

⁶ Jak pisze o. Jan Andrzej Kłoczowski OP, nie wystarczy przyjmując jakiejś doktryny i nauczać jej, lecz należy dać świadectwo jej prawdziwości (zob. J. A. Kłoczowski OP, *Drogi i bezdroża. Szkice z filozofii religii dla humanistów*, Kraków 2017, s. 70; zob. też: M. Urbańska-Bożek, *Via Christi, czyli ojca Kłoczowskiego rozważania nad wiarą i niewiarą ludzką oraz tematami pokrewnymi* (recenzja: J. A. Kłoczowski, *Drogi i bezdroża. Szkice z filozofii religii dla humanistów*, Kraków 2017), „Karto-Teka Gdańska” 2017, nr 1, s. 99–105.

⁷ Zob. J.P. Torrell OP, *Święty Tomasz z Akwinu – mistrz duchowy*, tłum. A. Kuryś, Poznań–Warszawa 2003.

⁸ Zob. P. Murray OP, *Młode wino duchowości dominikańskiej*, dz. cyt., s. 34.

nie jest możliwe i wiarygodne bez świadectwa życia braterskiego, bez praktykowania Ewangelii we wspólnocie. Nie bez powodu dominikanie określani są nie tylko jako „kaznodzieje”, ale jako „bracia kaznodzieje”⁹.

Thierry-Dominique Humbrecht OP pisze, że w przypadku dominikanów „miejsce duchowości zajmuje teologia i całe [...] życie”¹⁰. Ale właśnie duchowość (życie duchowe) to... życie, tyle że nie rozumiane jako *bios* – fenomen biologiczny, ale jako *zoe* – życie w Chrystusie czy życie Chrystusa w nas (por. Ga 2, 20), więź miłości z Bogiem.

⁹ Zob. S. Tugwell OP, *Wspólnota głoszenia*, w: tegoż, *Pasja Dominika*, tłum. J. Buda i in., Kraków 1996, s. 147.

¹⁰ T.-D. Humbrecht OP, *Powołanie dominikańskie*, tłum. D. Samsel, Poznań 2011, s. 67.

„Dominikański” numer „Karto-Teki Gdańskiej” ukazuje się w Roku Jubileuszowym z okazji 800-lecia śmierci św. Dominika. Wpisuje się on również w obchody Jubileuszu 800-letniej obecności Zakonu Kaznodziejskiego na ziemiach polskich. Żywimy nadzieję, że prezentowane teksty, ukazujące różne aspekty duchowości dominikańskiej, także odnoszące ją do kontekstu współczesnego i dowodzące jej niezwykłej aktualności, spotkają się z zainteresowaniem Czytelników i zainspirują ich do odkrywania „pasji Dominika”¹¹.

¹¹ Zob. S. Tugwell OP, *Pasja Dominika*, dz. cyt.

BIBLIOGRAFIA

Badeni J., OP, *Mistyka codzienności*, Poznań 2018.

Humbrecht T.-D., OP, *Powołanie dominikańskie*, tłum. D. Samsel, Wydawnictwo „W drodze”, Poznań 2011.

Kłoczowski J. A., OP, *Drogi i bezdroża. Szkice z filozofii religii dla humanistów*, Instytut Myśli Józefa Tischnera, Kraków 2017.

Metz J. B., *Teologia wobec cierpienia*, tłum. J. Zychowicz, Wydawnictwo WAM, Kraków 2008.

Murray P., OP, *Młode wino duchowości dominikańskiej*, tłum. S. Pelechata OP, Wydawnictwo „W drodze”, Poznań 2007.

Radcliffe T., OP, *Studium i głoszenie Dobrej Nowiny. 21 listopada 1995*, tłum. NN, w: *Wystawiać, błogosławić, głosić: słowa łaski i prawdy. Zbiór ważniejszych listów i konferencji generałów Zakonu Kaznodziejskiego*

z lat 1962-2001: A. Fernández, V. de Coesnongle, D. Byrne, T. Radcliffe, przedmowa C. Azpiroza Costa, red. M. Pabich, J. Kaczmarek, Wydawnictwo „W drodze”, Poznań 2018.

Torrell J. P., OP, *Święty Tomasz z Akwinu – mistrz duchowy*, tłum. A. Kuryś, Poznań – Warszawa 2003.

Tugwell S., OP, *Pasja Dominika*, tłum. J. Buda i in., Kraków 1996.

Urbańska-Bożek M., *Via Christi, czyli ojca Kłoczowskiego rozważania nad wiarą i niewiarą ludzką oraz tematami pokrewnymi* (recenzja: J. A. Kłoczowski, *Drogi i bezdroża. Szkice z filozofii religii dla humanistów*, Instytut Myśli Józefa Tischnera, Kraków 2017), „Karto-Teka Gdańska” 2017, nr 1, s. 99–105.

Contemplare et contemplata aliis tradere or Dominican Spirituality

(Summary)

Dominican spirituality is based on: living together, prayer, study, and preaching. The introduction provides a brief overview of the Order of Preachers vocation, which is expressed in the motto *Contempre et contemplata aliis tradere*. Dominican spirituality grows out of compassion and the desire to save every human being, hence the striving to learn the truth about God and the world and concern for responsible proclamation of the word.

Key words: Dominicans, contemplation, mysticism, truth, preaching, brotherhood

Contemplare et contemplata aliis tradere, czyli duchowość dominikańska

(Streszczenie)

Filary duchowości dominikańskiej to: życie wspólne, modlitwa, studium i głoszenie. Wstęp stanowi zwięzłe omówienie charakteru powołania Zakonu Kaznodziejskiego, które wyraża się w dewizie *Contemplare et contemplata aliis tradere*. Duchowość dominikańska wyrasta ze współczucia i pragnienia zbawienia każdego człowieka, stąd dążenie do poznania prawdy o Bogu i świecie oraz troska o odpowiedzialne głoszenie słowa.

Słowa kluczowe: dominikanie, kontemplacja, mistyka, prawda, kaznodziejstwo, braterstwo

ELŻBIETA MIKICIUK:

dr hab., prof. UG. Pracuje w Zakładzie Dramatu, Teatru i Widowisk w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego oraz kieruje Pracownią Badań nad Rosją w literaturze i kulturze polskiej w wiekach XIX–XXI. Prowadzi zajęcia na kierunkach: wiedza o teatrze i religioznawstwo (zajęcia z prawosławia). Jest autorką książek „*Chrystus w grobie*” i rzeczywistość „*Anastasis*”. *Rozważania nad „Idiotą” Fiodora Dostojewskiego* (2003), *Teatr paschalny Fiodora Dostojewskiego. O wątkach misteryjnych „Braci Karamazow” i ich wizjach scenicznych* (2009), a także *Czytanie ikony. W kręgu literatury,*

teatru i filmu (2020). Jest również współredaktorką monografii: *Taniec w literaturze polskiej XIX i XX wieku* (2012), *Między rusofobią a rusofilią. Poglądy, postawy i realizacje w literaturze polskiej od XIX do XXI wieku* (2016) oraz *Poza rusofobią i rusofilią? Poglądy, postawy i realizacje w literaturze polskiej* (2019). Interesuje się duchowością chrześcijaństwa wschodniego, a także malarstwem ikonowym. Należy do Pomorskiego Towarzystwa Filozoficzno-Teologicznego. Jest świecką dominikanką.

Adres e-mail: elzbieta.mikiciuk@ug.edu.pl